

Mülteci Çocukların Eğitim Sorunları ve Çocuk Hemşireliği Yaklaşımları¹

Abdullah Sarman²

Öz

Dünya genelinde 80 milyondan fazla insanın çatışma, şiddet ve baskılar nedeniyle göç etmek zorunda kaldığı belirtilmiştir. Bunların 26 milyonu ise mülteci olarak yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Göç olgusu ve sonrasında yaşanan süreçten belki de en çok etkilenen grup mültecinin yarısından fazlasını oluşturan 18 yaşın altındaki çocuklardır. Evlerinden uzakta belirsizliklerle mücadele eden milyonlarca mülteci, başta eğitim olmak üzere birçok haktan mahrum kalmaktadır. Bu durum yapılan çalışma sonuçlarına da yansımıştır. Mülteci çocukların ancak %68'inin ilkökula ve %34'ünün ortaokula devam ettiği belirtilmiş olması, yaşanan eşitsizliğin en net yansımasıdır. Bu konuda mülteci kızların dezavantajlı grubu oluşturduğu ve ortaöğretim düzeyinde eğitim alan kızların sayısının erkeklerin yarısı kadar olduğu belirtilmiştir. Mülteci çocukların eğitim alanında yaşadığı en temel sorunlar yurtlarından uzaklaşmaya bağlı olarak eğitimde sene kaybetmek, sınıflardaki dil engelleri, eğitim materyallerinin uygun olmaması, okuldaki öğretmenler ve diğer öğrenciler tarafından ayrımcılığa maruz kalınmak şeklinde sıralanabilir. Mülteci çocukların eğitime erişimini kolaylaştıran düzenlemelerin oluşturulmasının ve bu konuda yapılacak araştırma sayısının artırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk; Eğitim; Göç; Hemşirelik; Mülteci

ABSTRACT IN ENGLISH

Educational Problems of Refugee Children and Pediatric Nursing Approaches

It has been stated that more than 80 million people around the world had to migrate due to conflict, violence and oppression. 26 million of them are trying to survive as refugees. Perhaps the most affected group by the phenomenon of migration and the process after it is children under the age of 18, who make up more than half of refugees. Millions of refugees struggling with uncertainties away from their homes are deprived of many rights, especially education. This situation was also reflected in the study results. The fact that only 68% of refugee children attend primary school and 34% attend secondary school is the clearest reflection of the inequality experienced. In this regard, it has been stated that refugee girls constitute the disadvantaged group and that the number of girls receiving secondary education is half of the boys. The most basic problems that refugee children experience in the field of education can be listed as losing years in education due to moving away from their dormitories, language barriers in classrooms, unsuitability of educational materials, and being exposed to discrimination by teachers and other students at school. It is thought that

¹ Bu çalışma 20-21 Haziran 2022 tarihleri arasında düzenlenen TNKÜ İİBF Türkiye'de Göç ve İltica Uluslararası Sempozyumu'nda özet bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Sarman, Bingöl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, abdullah.sarman@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-5081-4593

it would be beneficial to create regulations that facilitate refugee children's access to education and to increase the number of studies on this subject.

Keywords: Child; Education; Migration; Nursing; Refugee

Giriş

Her yıl yaklaşık 60.000 mülteci çocuk farklı ülkelerde yaşamak zorunda kalmaktadır. Bu çocuklar yaşadıkları travmatik olaylar, yeni bir dil edinme ihtiyacı, öğrenme bozuklukları gibi birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Dünyada son yüzyılda yaşanan savaşlar ve artan göçler nedeniyle mülteci kavramı üzerinde dikkatle durulması gereken bir konu haline gelmiştir. Mülteciler için farklı müdahale önerileri ve politikalar oluşmaya başlamıştır. Mülteci olma durumu erkek, kadın, çocuk ve yetişkin olmak üzere her cinsiyetten ve her yaştan birey üzerinde etkiler meydana getirme potansiyeline sahiptir. Mülteciler gerek göç sürecinde gerekse sonrasında olumsuz birçok durumla karşı karşıya kalmaktadır. Mülteci olma durumundan en çok etkilenen grup hiç şüphesiz çocuklardır. Mülteci çocukların yaşadığı en büyük sorunlardan birisi de eğitim ve eğitimle ilgili konularla ilgilidir. Mülteci çocukların eğitimi konusu son yıllarda daha da önem kazanmıştır. Çünkü dünyanın şimdiye kadarki en yüksek sayıda zorla yerinden edilmiş insanla karşı karşıya olduğu mülteci nüfusunun yarısını 18 yaşın altındaki çocuklar oluşturmaktadır ve bu durum dünya tarihinin karşılaştığı en büyük sayıyı oluşturmaktadır (UNHCR, 2020). Mülteciler, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH) 2030 ve Eğitim Eylem Çerçevesi kapsamında hedeflenen bir grup olarak belirlenmiştir (Kurtz, 2022; UNESCO, 2016).

Mülteci çocuk sayısının artmasıyla birlikte yeni yaklaşım stratejileri belirlenmeye ve ülkeler tarafından eğitim sistemleri için kullanılmaya başlamıştır. Önceki dönemlerde mülteci çocukların eğitim hizmetleri genellikle ev sahibi ülkenin çocuklarından ayrı ve paralel bir eğitim sistemi ile uygulanırken, günümüzde revize edilen yaklaşımlar sayesinde alternatif metotlar uygulamaya koyulmuştur. Eski tür yaklaşımların artan mülteci çocuk sayısı göz önüne alındığında pratik ve sonuç veren bir yönü olmadığı söylenebilir. Özellikle 2012'den bu yana, mülteci öğrencilerin ulusal eğitim sistemlerine dahil edilmesi, sürdürülebilir bir alternatif çözüm yöntemi olarak görülmektedir (Dryden-Peterson, 2016).

Mülteci çocukların bir yandan yaşamlarını sürdürmeye çalışması bir yandan göç ettiği ülkenin dil, inanç ve kültür gibi yapılarına adapte olmaya çalışması birtakım uyum sorunları yaşanmasına neden olmaktadır. Yapılan araştırma sonuçları mülteci çocukların çoğunluğunun gelişmekte olan ülkelerde yaşadığını göstermektedir. (UNHCR, 2020). Bu ülkelerde, mülteci çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak için temel gereksinimlerini gidermeye yönelik kalkınma yardımları ve destek fonlarının kullanılmasıyla hem mülteci çocuklar hem de ev sahibi nüfus destekleneceği için çift yönlü bir kazanç sağlanmaktadır (Betts vd., 2016).

Mülteci çocukların ev sahibi ülkenin ulusal eğitim sistemlerine dahil olarak temel haklarından birisi olan eğitim hizmetine erişimlerine izin verilmesi, bir plan dahilinde uygulanması gereken temel bir yaklaşım olarak benimsenmelidir (Krause, 2016). Yaşanan sorunlar elbette çift yönlü bir çözüm politikasıyla ele alınmalı ve sonuca ulaşılmaya çalışılmalıdır. Göç alan ülkelerin kendi içerisinde yaşadığı sorunlar, eğitim alanındaki eksiklikleri veya düzeltilmesi gerekenler göz önüne alındığında göçmen ve mülteci yükünün oluşturabileceği sorunların uzun soluklu bir yaklaşımla ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) 2030 yılı için güncellenmiş eğitim stratejisi, bu yaklaşımı açık bir

şekilde desteklemektedir. Stratejide mülteciler ve aynı zamanda ev sahibi ülkeler için en iyi politika seçeneğinin belirlenmesi hedef olarak belirlenmiştir (UNHCR, 2020).

Birçok ülke mültecilerin eğitim sorununu çözmek için çalışmalar yapmakta ve öğrenme değerlendirme verilerini kullanarak, göçmen ve mülteci çocukların eğitim sisteminde karşılaştıkları sorunları belirlemek istemektedir (Cartwright ve Chacon, 2021). Mülteci çocukların düşük okul performanslarının açıklanması, bu çocukların devlet okullarına dahil edilmesinin mülteci ve ev sahibi ülkenin çocuklarının eğitim çıktıları üzerindeki etkisinin incelenmesi son yıllarda popüler bir araştırma alanı haline gelmiştir (Aleghfeli ve Hunt, 2022). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde büyük ölçekli öğrenme değerlendirme verilerinin olmaması nedeniyle, mülteci çocuklar için sınırlı sayıda kanıtların olması istenen başarının elde edilmesini sınırlandırmaktadır.

Literatür İncelemesi

Mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerde mülteci çocukların eğitim ve öğrenme başarısına ilişkin büyük ölçekli nicel çalışmaların azlığı, mültecilerden toplanan verilerin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, özellikle gelişmiş ülkelerde ilköğretim düzeyinde hem göçmen hem de göçmen olmayan öğrencilerin öğrenme başarısını inceleyen çok sayıda çalışma yapılmış ve farklı sonuçlar elde edildiği belirlenmiştir (Bertoli ve Brücker, 2011; Tanaka vd., 2018; Zakharia vd., 2022).

Bazı çalışmalar çocukların eğitim konusunda yaşadığı sorunlara yoğunlaşmışken bazılarında göç edilen ülkedeki eğitime entegre edilmelerinin olası sonuçları incelenmiştir. Göçmen ve mülteci yoğunluğunun yerli öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkisi bazı araştırmalara konu olmuş ve meydana gelen etki incelenmiştir (Brunello ve Rocco, 2013; Geay vd., 2013; Gould vd., 2009). Bu konu ve eğitimdeki ayrımcılığın etkileri eskiden beri tartışılmaktadır. Örneğin Danimarka'da yapılan bir araştırmada özel bir veri seti kullanarak, okuldaki göçmen yoğunluğunun hem mülteci çocuklar hem de ev sahibi ülkenin çocukları için okuma-yazma ve matematik becerilerine etkileri incelenmiştir. Araştırmanın sonunda mülteci yoğunluğunun yüksek olduğu okullardaki çocukların okuma-yazma ve matematik test puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Mülteci yoğunluğunun yüksek olduğu bir okula gitmenin ev sahibi ülkenin çocukları üzerinde olumsuz etkiler meydana getirdiğini belirten araştırmada, göçmen çocukların okul başarıları, yerli çocuklara kıyasla daha düşük bulunmuştur. Bu düşük performans belirteçlerinin yetersiz dil becerileri, düşük sosyoekonomik durum ve okul faktörlerinden kaynaklandığı belirlenmiştir (Jensen ve Rasmussen, 2011). Benzer şekilde İtalya'daki okullarda ve sınıflardaki göçmen sayısını artırmanın ev sahibi ülke öğrencilerinin bazı test puanları üzerindeki nedensel etkiyi belirlemeyi amaçlayan bir araştırmada özel bir teknikten yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, ev sahibi ülkedeki öğrencilerin dil ve matematik puanları üzerindeki etkinin oldukça büyük olduğunu ve mülteci çocukların eğitimde birtakım uyum sorunları yaşadığını göstermiştir (Ballatore vd., 2018). Avusturya'da yapılan bir araştırmada ise bu çalışma sonuçlarından farklı nitelikte veriler elde edilmiştir. Araştırmada, 1980-2001 yılları arasında Avusturya'nın büyük bir kentindeki ilköğretim okullarındaki göçmen yoğunluğunun yerli ve mülteci öğrencilerin eğitim çıktıları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada incelenen sonuç ölçütleri, ilkököl ve ortaokullarda sınıf tekrarı ve ilkökolden sonra devamsızlık olarak belirlenmiştir. Okullardaki gruplar arasında göçmen öğrencilerin oranındaki varyasyonu kullanan analiz yöntemleri, yerli öğrencilerin eğitim çıktılarının mülteci öğrencilerden etkilenmediğini göstermiştir. Göç eden veya mülteci

statüsünde olan öğrencilerin, sınıf tekrarı yapma oranları ve okul devamsızlıkları daha yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde sınıf tekrarı yapma olasılığı yüksek olan mülteci çocuklarda liseye gitme oranlarının düşük olduğu belirtilmiştir (Schneeweis, 2015). Okullardaki mülteci öğrenci sayısının ev sahibi ülkedeki yerli öğrencilerin ilköğretimdeki performansı üzerinde olumsuz bir etkisi olmadığını gösteren bir araştırma Geay vd. (2013), tarafından yapılmıştır. Araştırmada İngiltere’de anadili İngilizce olmayan ve anadili İngilizce olan kişilerin ilköğretim döneminin sonundaki eğitim çıktıları incelenerek, birbirleri üzerinde bir etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler anadili İngilizce olan ve olmayan öğrencilerin okuma, yazma ve matematik test puanları arasında sıfır korelasyon bulunduğunu göstermiştir (Geay vd., 2013). Ohinata ve van Ours (2013)’un Hollanda’daki okullarda mülteci çocukların ve yerli çocukların eğitim kazanımları üzerindeki etkisini analiz ettiği araştırmada Hollandalı öğrencilerin sınıfta göçmen öğrencilerle çalıştıklarında daha kötü bir öğrenme ortamıyla karşılaştığı belirtilmiş olsa da okuryazarlık, matematik ve fen becerileri açısından Hollandalı öğrencilerin akademik performansı üzerinde olumsuz bir etki oluşmadığı belirlenmiştir (Ohinata ve van Ours, 2013). Daha yakın zamanlarda, İsveç’te yapılan bir araştırmada, İsveçli yerli öğrencilerin not puanları üzerinde mülteci çocukların neredeyse hiçbir etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir (Brandén vd., 2016). Hollanda’da yapılan bir başka araştırmada yerli öğrencilerin okuma-yazma veya matematik testi puanları üzerinde önemli bir mülteci akran etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır (Bossavie, 2020).

Eğitim gibi temel ve insani haklar kapsamındaki alanlarda ayrımcılığın etkileri yıllardır tartışılmaktadır. Özellikle okullarda ayrımcılığa maruz kalan çocukların sonraki dönemde yaşadığı olumsuz etkinin devam edeceği öngörülmektedir. Card ve Rothstein (2007), Amerika’daki okullarda ayrımcılığın etkilerini araştırmış ve siyahi öğrencilerin bu tür ayrımcılıklardan ne oranda etkilendiğini belirlemeye çalışmıştır. Araştırma sonuçları okul düzeyinde meydana gelen ayrımcılığın çocuklarda olumsuz etkiler meydana getirdiğini ortaya koymuştur (Card ve Rothstein, 2007). Diğer araştırmalarda olduğu gibi bu konuda da literatürde farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Burgess vd. (2005), Schindler-Rangvid (2006), sırasıyla İngiltere ve Danimarka’da okullarda yüksek düzeyde etnik ayrımcılığın yaşandığını belirlemiştir (Burgess vd., 2005; Rangvid, 2007). Rangvid (2009), Gerdes (2013), Danimarka’daki devlet okullarında yerli öğrencilerin devlet okullarından ayrılma olasılığının daha yüksek olduğunu ve bu durumun yaşanmasında göçmen ve mültecilerin payının yüksek olduğunu belirtmiştir (Gerdes, 2013; Rangvid, 2009).

Çoğunlukla gelişmiş ülkelerdeki eğitimle ilgili göç ve mülteci çalışmalarından elde edilen kanıtlar, mültecilerin ve göç edilen ülkede eğitim gören çocukların eğitim performanslarını artırmaya yönelik önlemlerin tasarımına odaklanmaktadır. Ancak, bu iki grup arasında fırsat eşitsizliği gibi birtakım temel farklılıklar olması, mülteci çocukların eğitim ortamlarındaki sonuçlarda farklılık yaşanmasına neden olabilir. Göçmen araştırmalarında sıklıkla araştırılan dil sorunlarına ek olarak, gelişmiş ülkelere yerleştirilen mülteciler için kapsayıcı eğitim çalışmaları, yaşanan psikolojik travmanın mültecilerin öğrenme başarısı üzerindeki etkisine odaklanılması gerektiğini belirtmektedir (Kaplan vd., 2015; Miller vd., 2018).

Literatür incelendiğinde mülteci çocukların ev sahibi ülkenin temel eğitim sisteminde yaşanabilecek bazı sorunları maddelerken dil ve konuşma problemlerinden kaynaklı durumları araştıran bazı çalışmaları içerdiği görülmektedir. Birkaç araştırmada, mülteci öğrencilerin ev sahibi ülkenin dilinde verilen dersleri takip ederken zorlandıkları, bu nedenle okul başarısının etkilendiği belirtilmiştir (Dryden-Peterson, 2006). Bu tür dil kaynaklı sorunları ve engelleri

azaltmak için, mültecilerin kamplarda öğretmen veya eğitimciler tarafından eğitilmesi faydalı olabilir. Mülteci çocukların yaşadığı eğitim sorunlarının yalnızca nicel verilerle değerlendirilmesi yeterli değildir. Derinlemesine görüşme yöntemlerinin uygulandığı nitel araştırma yöntemleriyle çocukların beklentileri, sorunlarının temel nedeni ve zorlandıkları ana konular belirlenerek, çözüm odaklı yaklaşım stratejileri oluşturulabilir. Bu sayede eğitimde yaşanan problemlerin giderilmesinde hızlı ve kalıcı sonuçlar elde edilebilir.

Delprato vd. (2019), Suriyeli mülteciler ve Ürdünlü öğrencilerle yaptığı bir araştırmada ilköğretim 2 ve 3. sınıflarda matematik başarıları ve okuma performanslarıyla ilgili verileri özel bir yöntemle analiz etmiştir. Araştırmada öğrencilerin çoğunluğunun Ürdünlü olduğu, entegre okullardaki mülteci öğrencilerin matematik başarılarının daha kötü olduğu, Arapçadaki okuma performansının çocuklar arasında herhangi bir fark göstermediği belirlenmiştir (Delprato vd., 2019).

Uwezo (2018), Uganda'da 2017 yılında mülteciler ve yerel topluluklar üzerinde yürüttüğü araştırmada çocuklardan toplanan öğrenme değerlendirme verilerini kullanmış ve yaşanan sorunların analizini gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonunda mülteci çocukların eğitiminin genellikle zorlu öğrenme ortamları nedeniyle sekteye uğradığı, İngilizce ve matematik becerilerinin mülteci olmayan akranlarına göre daha zayıf olduğu belirlenmiştir (Uwezo, 2018). Aynı yıl British Council, üç bölgeden 30 okulda farklı bir anket yaparak, sınıf gözlemleri ve öğretmenlerle görüşmeler yoluyla öğretim süreci hakkında okul düzeyinde ayrıntılı bilgi toplamıştır. Bu anketin örneklem büyüklüğü Uwezo tarafından yürütülen anketten çok daha küçük olmasına rağmen, öğrencilerin İngilizce becerilerini değerlendiren bir bölümü bulunmaktadır. Araştırma sonunda farklı ana dilleri konuşan öğrencilerden oluşan sınıfların çoğunda öğretim dili olarak yalnızca İngilizcenin kullanıldığı, ayrıca mülteci öğrencilerin İngilizce becerilerinin ev sahibi topluluktaki öğrencilerden biraz daha düşük seviyede olduğu belirlenmiştir (Hicks ve Maina, 2018).

Çocuk Hemşireliği Yaklaşımları

Yeni göç akınları, Avrupa ve Dünyanın farklı bölgelerinde meydana gelen mülteci hareketleri eğitim, sağlık, barınma vb. hizmetlerin sunumunu birçok açıdan güçlendirmektedir. Uluslararası Hemşireler Konseyi (ICN)'in temel önerileri incelendiğinde göçmen ve mülteci nüfusun bakımında hemşireliğin temel rolünün vurgulandığı görülmektedir (ICN, 2015). Toplumlar göç yoluyla çeşitli açılardan etkilenirken eğitim gibi hizmet alanlarında yaşanan değişikliklere yanıt verilmeye çalışılmaktadır. Bu durum toplumlarının sosyal, kültürel, ekonomik vb. olarak savunmasız nüfuslarında önemli değişimlere neden olmaktadır. Göçmen ve mültecilerde yapılan son çalışmaların sayısı göz önüne alındığında hemşirelerin bu küresel değişim hareketine uyum sağlamaya çalıştığı görülmektedir.

Mülteci konusu hemşirelik mesleği için benzersiz fırsatlar ve çeşitli zorlukları bir arada barındıran özelliklere sahiptir. Diğer göçmenlerde olduğu gibi eğitim alanında yaşanan dil sorunları hizmetlerin sunumunun önündeki ilk engeli oluşturmaktadır. Bu gibi durumlarda ilk etapta tercüman bulundurulması hizmet sunumunun başlangıcı olmalıdır (Bischoff vd., 2003; Riggs vd., 2012). Eğitim gibi gereksinimlerin karşılanması için öncelikli olarak barınma ve gıda gibi sosyal bakım ihtiyaçlarının ele alınması gerekmektedir. Mülteci çocuklar ve ailelerinin durumları netlik kazandıktan sonra kalıcı bir yerleşim yeri edinmesi için yönlendirilmesi gerekmektedir. Mülteciler bir yere yerleşmeyi seçtiklerinde, ülkelerini terk etmelerine bağlı olarak ruhsal bir zorlanma ve travma yaşayabilirler (De Maesschalck vd., 2011; Shannon vd.,

2014). Bu tür durumlar yaşayan mültecilerin fiziksel, sosyal ve ruhsal sağlık gereksinimlerinin karşılanmasını sağlamak için her aşamada farklı hemşirelik becerileri uygulanmalıdır ve diğer mesleklerle işbirliği yapılmalıdır.

2013 yılında Göç Politikası Enstitüsü tarafından yayınlanan bir raporda göçün dinamikleri analiz edilmiştir. Bu raporda hemşirelik mesleği için mülteci kavramına yaklaşımla ilgili farklı uygulamalar olduğu belirtilmiştir. Başta Suriye'den gelenler olmak üzere birçok yüksek eğitimli mülteci hemşirenin çeşitli sorunlar yaşayan mültecilerin dil sorunları, kültürel problemleri ve sağlık hizmeti sunumu gibi alanlarda son derece savunmasız olan gruplara destek sağlamak için kullanılabileceği bildirilmektedir (Squires ve Beltran Sanchez, 2013).

Hemşirelerin mülteci çocukların bakım ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra dil eğitimini de içeren bir geçiş eğitimi programı aracılığıyla farkındalıklarının artırılması ve çocukların yararına olan faaliyetler içerisinde yer alması gerekmektedir (Shaffer vd., 2014). Benzer şekilde geçiş eğitimi programlarının uluslararası eğitim standartlarına uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Mülteci yoğunluğu olan ve eğitim sorunları yaşanan ülkeler için bu topluluklara hizmet edebilecek yeterliliğe sahip, bakım kalitesini iyileştirmeye yardımcı olabilecek, dilsel ve kültürel olarak yetkin hemşirelerin istihdam edilmesi hemşirelik alanında yaşanan eksikliklerin azaltılmasında yardımcı olabilir (Mikkonen vd., 2016).

Hemşirelerin, ülkelere yeni giren çocuk mültecilerin eğitim sorunlarını gidermek için paydaşlarla işbirliği yaparak, genellikle çok şiddetli ve zorlu koşullardan kaçan insanların sağlığı ve esenliği için savunuculuk rolünü tam olarak yerine getirmesine fırsat verilmelidir. Mülteci çocukların eğitim alanında yaşadığı temel sorunların başında gelen yurtlarından uzaklaşmaya bağlı olarak eğitimde sene kaybetmek gibi problemleri gidermek için çocukların zaman kaybedilmeden yaşına uygun eğitim programlarına dahil edilmesi gerekmektedir. Ayrıca sınıflardaki eğitim materyallerinin uygun olmamasından kaynaklanan anlama sorunlarının önlenmesi ve mültecilere uygun eğitim içeriklerinin düzenlenmesi için farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde olunması hemşirenin sorumlulukları arasında yer almaktadır. Mülteci çocukların okuldaki öğretmenler ve diğer öğrenciler tarafından ayrımcılığa maruz bırakılması şeklinde gerçekleşebilecek sorunlara yönelik farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Hemşirenin bu tür olumsuz durumların yaşanmaması için okullarda önlem alınmasını sağlaması gerekmektedir. Ayrıca, yoksulluk, kültürel normlar ve güvenlikle ilgili endişeler eğitim talebini azaltabilir. Çocuk hemşireleri mülteci çocukların eğitimini sürdürmek için savunucu rolleri doğrultusunda hareket etmelidir.

Sonuç

Mülteci kavramı gün geçtikçe artan sayıda insanı etkilemeye başlayan önemli bir sosyokültürel olgudur. Göç süreci ve sonrasında yaşananlardan hiç şüphesiz en fazla etkilenenlerin başında çocuklar gelmektedir. Mültecilerin yaşadığı birçok sorun bulunmakla beraber en önemli problemleri eğitimle ilgilidir. Mülteci öğrencilerin eğitim sürecinde derslerine giren öğretmenlerin önemli bir kısmı çok kültürlülük, kültürlerarası eğitim vb. hususlarda bu öğrencilere nasıl eğitim verileceği konusunda herhangi bir eğitim almamaktadır. Son yıllarda mülteci sayısının artmasına paralel olarak artan eğitim ihtiyaçları nedeniyle konuya ilişkin hizmet içi eğitimler vermeye başlanmış ve bu konuda bazı planlamalar yapılarak hayata geçirilmiştir. Mülteci çocukların birçoğu sığındıkları ülkede dil sorunları yaşamaktadır. Bu durum öğretmen ve öğrenci, öğretmen-veli ve öğrenci-öğrenci arasındaki iletişimde önemli zorlukların yaşanmasına neden olmaktadır. Şüphesiz öğrencinin, dilini konuşmadığı ve

anlayamadığı bir eğitim sürecinde başarılı bir performans göstermesi beklenemez. Bu bağlamda, dil probleminin mülteci öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz olarak etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir. Bu tür sorunların çözüme kavuşturulması için mülteci öğrencilerin eğitim sistemine dahil edilmeden önce kapsamlı dil eğitimlerine tabi tutulmaları gerekmektedir. Farklı kültürlere sahip öğrencilerin bir arada bulunmaları kuşkusuz bir kültürel çatışma veya gerilim ortamının ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir. Bu bağlamda mülteci öğrencilerin okul kültürüne uyum sağlamada sorunlar yaşadığı düşünülmektedir. Mülteci öğrenciler, okulda karşılaştıkları tutumlar nedeniyle uyum sorunları yaşayabilir ve bu durum onların akademik başarısını etkileyebilir. Mülteci öğrencilerin okulun sosyal faaliyetlerinden ve rehberlik servisi gibi destek hizmetlerinden yeterince faydalanmadıkları düşünülmektedir. Okul hemşireleri tarafından yürütülecek rehberlik ve danışmanlık hizmetleriyle çocukların ihtiyaç duyduğu hizmetler planlı bir şekilde sunulmalıdır. Birçok ülkede mülteci ve göçmenlere yönelik sosyal ve eğitim hizmetleri bağlamında bir politikanın olmadığı ya da bunun işletilemediği görülmektedir. Hemşirelerin mülteci çocuklara yönelik politikalar oluşturulması için savunucu rolleri doğrultusunda hareket etmesi gerekmektedir. Bu veriler doğrultusunda:

- Mülteci öğrencilere sunulan eğitimin temel amaçlarının netleştirilmesinin,
- Mülteci öğrencilerin dil sorunlarını gideren planlamaların yapılması ve mülteci çocukların motivasyonlarının sağlanmasının,
- Mülteci öğrencilerin ve ailelerinin, gerek okulda gerekse okul dışında sosyal imkanlardan ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden yararlandırılmasının,
- Mülteci öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin çok kültürlü eğitim ortamları ve mültecilerin eğitimi ile ilgili yöntem ve yaklaşımlar hakkında bilgilenebilecekleri eğitim programlarına katılmalarının,
- Önyargıları ortadan kaldırarak kapsayıcı bir eğitim ortamı oluşturulmasının,
- Mülteci çocukların eğitime erişimini kolaylaştıran düzenlemelerin oluşturulmasının ve bu konuda yapılacak araştırma sayısının artırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aleghfeli, Y. K., & Hunt, L. (2022). Education of unaccompanied refugee minors in high-income countries: Risk and resilience factors. *Educational Research Review*, 35, 100433. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2022.100433>
- Ballatore, R. M., Fort, M., & Ichino, A. (2018). Tower of babel in the classroom: Immigrants and natives in Italian schools. *Journal of Labor Economics*, 36(4), 885–921.
- Bertoli, S., & Brücker, H. (2011). Selective immigration policies, migrants' education and welfare at origin. *Economics Letters*, 113(1), 19–22. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2011.05.036>
- Betts, A., Bloom, L., Kaplan, J., & Naohiko, J. (2016). *Refugee Economics: Forced Displacement and Development* (1st ed.). Oxford, UK: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198795681.001.0001>
- Bischoff, A., Bovier, P. A., Isah, R., Françoise, G., Ariel, E., & Louis, L. (2003). Language barriers between nurses and asylum seekers: Their impact on symptom reporting and referral. *Social Science & Medicine*, 57(3), 503–512. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(02\)00376-3](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(02)00376-3)
- Bossavie, L. (2020). The effect of immigration on natives' school achievement: Does length of stay in the host country matter? *Journal of Human Resources*, 55, 733–766.

- Brandén, M., Birkelund, G. E., & Szulkin, R. (2016). Does school segregation lead to poor educational outcomes?: Evidence from fifteen cohorts of swedish ninth graders. Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Brunello, G., & Rocco, L. (2013). The effect of immigration on the school performance of natives: Cross country evidence using PISA test scores. *Economics of Education Review*, 32, 234–246. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2012.10.006>
- Burgess, S., Wilson, D., & Lupton, R. (2005). Parallel lives? Ethnic segregation in schools and neighborhoods. *Urban Studies*, 42(7), 1027–1056. <https://doi.org/10.1080/00420980500120741>
- Card, D., & Rothstein, J. (2007). Racial segregation and the black-white test score gap. *Journal of Public Economics*, 91(11), 2158–2184. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2007.03.006>
- Cartwright, K., & Chacon, L. (2021). The impact of immigration-related separation and reunification on children’s education: Evidence from the American Community Survey 2010–2018. *Children and Youth Services Review*, 126, 106013. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.106013>
- De Maesschalck, S., Deveugele, M., & Willems, S. (2011). Language, culture and emotions: Exploring ethnic minority patients’ emotional expressions in primary healthcare consultations. *Patient Education and Counseling*, 84(3), 406–412. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2011.04.021>
- Delprato, M., Morrice, M., & Al-Nahi, S. (2019). A Summary of Key Patterns in the Jordanian Education System by School Type, Gender and Region. Centre for International Education, University of Sussex, Brighton, UK
- Dryden-Peterson, S. (2006). The present is local, the future is global? Reconciling current and future livelihood strategies in the education of Congolese refugees in Uganda. *Refugee Survey Quarterly*, 25(2), 81–92.
- Dryden-Peterson, S. (2016). Refugee education: The crossroads of globalization. *Educational Researcher*, 45(9), 473–482. <https://doi.org/10.3102/0013189X16683398>
- Geay, C., McNally, S., & Telhaj, S. (2013). Non-native speakers of english in the classroom: What are the effects on pupil performance? *The Economic Journal*, 123(570), F281–F307. <https://doi.org/10.1111/econj.12054>
- Gerdes, C. (2013). Does immigration induce “native flight” from public schools? *The Annals of Regional Science*, 50(2), 645–666. <https://doi.org/10.1007/s00168-012-0514-4>
- Gould, E. D., Lavy, V., & Daniele Paserman, M. (2009). Does immigration affect the long-term educational outcomes of natives? Quasi-experimental evidence. *The Economic Journal*, 119(540), 1243–1269. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2009.02271.x>
- Hicks, R., & Maina, L. (2018). The impact of refugees on schools in Uganda. London, UK: British Council.
- ICN. (2015). Press Release: “Nurses are key to healthcare for refugees and migrants” says International Council of Nurses. The International Council of Nurses. 04 Haziran 2022 tarihinde http://www.icn.ch/images/stories/documents/news/press_releases/2015_PR_24_Refugee_Migrant_healthcare.pdf adresinden erişildi.
- Jensen, P., & Rasmussen, A. W. (2011). The effect of immigrant concentration in schools on native and immigrant children’s reading and math skills. *Economics of Education Review*, 30(6), 1503–1515. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2011.08.002>
- Kaplan, I., Stolk, Y., Valibhoy, M., Tucker, A., & Baker, J. (2015). Cognitive assessment of refugee children: Effects of trauma and new language acquisition. *Transcultural Psychiatry*, 53(1), 81–109. <https://doi.org/10.1177/1363461515612933>
- Krause, U. (2016). Limitations of development-oriented assistance in Uganda. *Forced Migration Review*, 52, 51–53.
- Kurtz, L. R. (2022). Sustainable Development. In L. R. Kurtz (Ed.), *Encyclopedia of Violence, Peace ve Conflict* (3rd ed.) (pp. 239–251). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-820195-4.00081-9>
- Mikkonen, K., Elo, S., Kuivila, H.-M., Tuomikoski, A.-M., & Kääriäinen, M. (2016). Culturally and linguistically diverse healthcare students’ experiences of learning in a clinical environment: A

- systematic review of qualitative studies. *International Journal of Nursing Studies*, 54, 173–187. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2015.06.004>
- Miller, E., Ziaian, T., & Esterman, A. (2018). Australian school practices and the education experiences of students with a refugee background: A review of the literature. *International Journal of Inclusive Education*, 22(4), 339–359. <https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1365955>
- Ohinata, A., & van Ours, J. C. (2013). How immigrant children affect the academic achievement of native Dutch children. *The Economic Journal*, 123(570), F308–F331. <https://doi.org/10.1111/econj.12052>
- Rangvid, B. S. (2007). Living and learning separately? Ethnic segregation of school children in Copenhagen. *Urban Studies*, 44(7), 1329–1354. <https://doi.org/10.1080/00420980701302338>
- Rangvid, B. S. (2009). School choice, universal vouchers and native flight from local schools. *European Sociological Review*, 26(3), 319–335. <https://doi.org/10.1093/esr/jcp024>
- Riggs, E., Davis, E., Gibbs, L., Block, K., Szwarc, J., Casey, S., Duell-Piening, P., & Waters, E. (2012). Accessing maternal and child health services in Melbourne, Australia: Reflections from refugee families and service providers. *BMC Health Services Research*, 12(1), 117. <https://doi.org/10.1186/1472-6963-12-117>
- Schneeweis, N. (2015). Immigrant concentration in schools: Consequences for native and migrant students. *Labour Economics*, 35, 63–76. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2015.03.004>
- Shaffer, F. A., Davis, C. R., To Dutka, J., & Richardson, D. R. (2014). The future of nursing: Domestic agenda, global implications. *Journal of Transcultural Nursing*, 25(4), 388–394. <https://doi.org/10.1177/1043659614523474>
- Shannon, P. J., Wieling, E., McCleary, J. S., & Becher, E. (2014). Exploring the mental health effects of political trauma with newly arrived refugees. *Qualitative Health Research*, 25(4), 443–457. <https://doi.org/10.1177/1049732314549475>
- Squires, A., & Beltran Sanchez, H. (2013). Strengthening health systems in North and Central America: What role for migration? 04 Haziran 2022 tarihinde <http://www.migrationpolicy.org/pubs/RMSG-HealthCare.pdf>. Migration Policy Institute. <http://www.migrationpolicy.org/pubs/RMSG-HealthCare.pdf> adresinden erişildi.
- Tanaka, R., Farre, L., & Ortega, F. (2018). Immigration, assimilation, and the future of public education. *European Journal of Political Economy*, 52, 141–165. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2017.06.001>
- UNESCO. (2016). Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the Implementation of Sustainable Development Goal 4: Ensure Inclusive and Equitable Quality Education and Promote Lifelong Learning Opportunities for All. UNESCO, Paris, France. 04 Haziran 2022 tarihinde http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-en_2.pdf adresinden erişildi.
- UNHCR. (2020). Global Trends: Forced Displacement in 2019. UNHCR, Geneva, Switzerland. 04 Haziran 2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/#:~:text=During%20several%20crises,within%20and%20beyond%20countries%27%20borders> adresinden erişildi.
- Uwenzon. (2018). Are our children learning? Uwezo learning assessment in refugee contexts in Uganda. Twaweza East Africa, Kampala, Uganda.
- Zakharia, Z., Menashy, F., & Shields, R. (2022). Policy networks in refugee education. *International Journal of Educational Research*, 114, 102003. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2022.102003>

EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH

Educational Problems of Refugee Children and Pediatric Nursing Approaches

Every year, approximately 60.000 refugee children are forced to live in different countries. These children face a number of problems such as traumatic events, the need to acquire a

new language, and learning disorders. Due to the wars and increasing migration in the world in the last century, the concept of refugee has become a subject that needs to be carefully considered. Undoubtedly, the group most affected by the refugee situation are children. With the increase in the number of refugee children, new approach strategies have begun to be determined and used by countries for their education systems. While in the past, the education services of refugee children were generally implemented with a separate and parallel education system from the children of the host country, alternative methods have been put into practice thanks to the revised approaches today. Refugee children trying to survive on the one hand, and trying to adapt to the structures such as language, belief and culture of the country they migrate to cause some adaptation problems. The results of the research show that the majority of refugee children live in developing countries. Allowing refugee children to access education, which is one of their fundamental rights, by being included in the national education systems of the host country, should be adopted as a basic approach that should be implemented within a plan. Many countries are working to solve the education problems of refugees and they want to identify the problems that immigrant and refugee children face in the education system by using learning assessment data. Explaining the poor school performance of refugee children and examining the impact of their inclusion in public schools on the educational outcomes of refugee and host country children has become a popular area of research in recent years. Evidence from education-related migration and refugee studies, mostly in developed countries, focuses on the design of measures to improve the educational performance of refugees and children studying in the country of origin. The most basic problems that refugee children experience in the field of education can be listed as losing years in education due to moving away from their dormitories, language barriers in classrooms, unsuitability of educational materials, and being discriminated against by teachers and other students at school. When the basic recommendations of the International Council of Nurses (ICN) are examined, it is seen that the basic role of nursing in the care of the immigrant and refugee population is emphasized. While societies are affected by various aspects of migration, it is tried to respond to the changes in service areas such as education. This situation is social, cultural, economic, etc. of their societies. cause significant changes in vulnerable populations. Considering the number of recent studies on immigrants and refugees, it seems that nurses are trying to adapt to this global change movement. Refugees present unique opportunities and challenges for the nursing profession. As with other immigrants, language barriers in the field of education constitute the first barriers to the provision of services. In such cases, finding an interpreter in the first place will be the first step at the beginning of service delivery. In order to meet needs such as education, social care needs such as shelter and food should be addressed first. Refugee children and their families should be directed to obtain a permanent settlement after their situation is clarified. When refugees choose to settle, they may experience mental strain and trauma due to leaving their country. In order to ensure that the physical, social and mental health needs of refugees living in such situations are met, different nursing skills and collaboration with other professions are required at each stage. Nurses should be given the opportunity to fully fulfill their advocacy role for the health and well-being of people fleeing often very severe and challenging conditions, by collaborating with stakeholders to address the educational challenges of newly-entered child refugee populations. It is thought that it would be beneficial to create regulations that facilitate refugee children's access to education and to increase the number of research on this subject.

